

YUNANLILAR İZMİR'DE; YUNAN MEZALİMİ HAKKINDA YENİ BİLGİ VE BELGELER

THE GREEKS AT SMYRNA: NEW INFORMATION AND DOCUMENTS ON THE GREEK ATROCITIES

Mithat AYDIN*

Geliş Tarihi/Received:31.01.2023

Kabul Tarihi/Accepted:14.06.2023

AYDIN, Mithat, (2023), "Yunanlılar İzmir'de; Yunan Mezalimi Hakkında Yeni Bilgi Ve Belgeler", Belgi Dergisi, S.26, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2023/II, ss. 273-275.

Nihat Sami Belger tarafından kaleme alınan bu eser¹ 1920 yılında Paris'te "Les Grecs à Smyrne: Nouveaux Témoignages et Sur Leurs Atrocités un Document Officiel Probant (Paris Kossuth Imprimerie, Paris 1920)" adıyla yayımlanmıştır. Engin Berber'in yayına hazırladığı eserin Fransızca'dan Türkçe'ye çevirisi Rahmi Hüseyin Ünal tarafından yapılmıştır. Eser, Birinci Dünya Savaşı sonrası Paris'te toplanan İtilaf Devletlerinin temsilcilerine, Avrupa milletvekilleri ve basın mensuplarına Yunan propagandası ve işgalinin insanlık dışı gerçek yüzünü gözler önüne sererek işgal bölgelerinin coğrafya ve nüfus itibarıyla Türkiye'den koparılamayacağını göstermek amacıyla kaleme alınmıştır. Bir "karşı propaganda" çalışması olan kitapta orijinal metin ve çevirisine birlikte yer verilmiştir. Bu suretle okuyucuya karşılaştırma imkânı sunulmuştur. Altmış üç sayfadan oluşan orijinal metin, kitabı hazırlayan Engin Berber tarafından açıklayıcı notlar ve görsellerle zenginleştirilmiştir. Bu çerçevede kitapta 60 görsel ile Aydın Vilayeti Karesi ve Menteşe sancakları ve kazalarının nüfusunu gösteren "Karşılaştırmalı Grafik" yer almıştır.

Kitap temelde iki bölümden oluşmuştur. Sekiz sayfadan oluşan ilk bölümde Belger'in kendi bilgi ve görüşlerine, ikinci bölümde ise konuya ilişkin İtilaf Devletleri ve Türk tarafına ait çeşitli rapor, mektup ve beyanata yer verilmiştir. İlk bölüm "Modern Mitoloji" başlığı altında İtilaf Devletleri Araştırma Komisyonu Raporu'ndaki "Yunan işgali, uygarlaştırıcı bir görevi yerine getirmek şöyle dursun, aniden bir fetih ve haçlı seferine dönüştü" şeklindeki ibaresi ile başlamaktadır. Esas itibarıyla bu başlangıç ibaresi Anadolu'daki Yunan propagandası ve faaliyetlerinin mahiyetini ortaya koymakta, dolayısıyla da Bölümün içeriğini yansıtmaktadır. Belger, buradaki "Haçlı Seferi" tanımlamasını Yunan orduları ile Rumların Anadolu'daki "cinayet" ve "iğrençlik"lerinin karşılığı olarak kullanmıştır (s. 5, 6). Bir başka deyişle "Haçlı Seferleri" Yunan işgalinin ortaya çıkardığı "trajik olayların" vahim sonuçları idi. Onun tespitine göre işgal ile meydana gelen "kanlı olaylar"da 50.000 Türk hayatını kaybetmiş, 300.000 Türk de göçe zorlanmıştır.

Belger'e göre İzmir ve art bölgelerdeki Yunan işgali, "tamamen uydurma" bilgilere dayanılarak Yunanistan'ın kentte düzeni sağlaması için İtilaf Devletleri Yüksek Konseyi'nin izniyle gerçekleşmiştir. Yunan propagandası açıkça bir "Panhelenik Propaganda" idi ve bu propagandanın esası bölgedeki Yunan nüfusunun fazla olduğu iddiasına dayanıyordu.

*Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Kınıklı Yerleşkesi Pamukkale-Denizli, maydin@pau.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-2066-845X>).

1Nihad Reşad [Belger], Yunanlılar İzmir'de; Yunan Mezalimi Hakkında Yeni Bilgi ve Belgeler, Çeviren: Rahmi Hüseyin Ünal Yayına Hazırlayan: Engin Berber, 1. Baskı, İzmir Kalkınma Ajansı ve T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ağustos 2022, 205 s.

Dolayısıyla Belger için Yunan yurt ve nüfus iddialarının dayanaksızlığını göstermek üzere bölgenin nüfus yapısına açıklık getirmek, üzerinde durulan başlıca konulardan biri olmuştur. Bu bağlamda da sıkça Araştırma Komisyonu Raporu'na atıfta bulunmuştur. Belger, sadece İzmir'in değil, aynı zamanda bütünüyle Yunan propagandasının geçersizliğini göstermek amacıyla Teselya, Mora, Girit, Makedonya gibi bölgelerin nüfusuna da dikkat çekmiştir. Yunan nüfus iddialarını belgelerle çürütmeye çalışan Belger, İzmir'in işgalini "ustaca yönetilen" ve "ustaca hazırlanmış gerçek olmayan bilgilere" dayandırılmış "siyasi bir olay" olarak görmüştür.

Belger, Kuzey Epir, Trakya, İstanbul, İzmir, Trakya, Adana vb. gibi toprakları içene alan ve bu geniş topraklarda Venizelos'un "En Büyük Yunanistan", "Yeni Şark İmparatorluğu" gibi kavramlarla adlandırdığı Yunan Megali İdeasını "Yunan Emperyalizmi" bağlamında değerlendirmiştir. Bu çerçevede o sıralarda Yunan Emperyalizmi'nin gerçek amacını gizlemek amacıyla Yunan basınında sıkça dile getirilen "Vatanlarından uzak kalmış Yunanlılar" tezini tartışmaya açmıştır. Özellikle de bu tezin bir komite şekline bürünmesi ve konferanslar, broşürlerle desteklenen şiddetli bir basın kampanyasına dönüşmesi; Avrupa ve Amerika'da bir "lejyoner orduyu" harekete geçirmesini ve bu teze Avrupalı siyasetçileri inandırmak üzere "tamamen uydurma istatistikler ve raporların hazırlanmasını" Yunan propagandasının ana noktaları olarak tahlil etmiştir.

İşgal ile başlayan cinayetlerin Türk halkının yüreğinde derin bir yara açtığı bilinmektedir. İşgalin ortaya çıkardığı acı tablo aynı zamanda işgalcilere karşı Türk halkını ulusal bir hareket etrafında toplamıştır. Bu nedenle Atatürk'ün deyiimiyle İzmir bir "kurtuluş hedefi" olarak belirlemiştir.² Belger ise İzmir'i "her Türk'ün onuru, vatan savunmasında kutsal bir kenetlenme"nin sembolü olarak görmüştür (s. 7). İşte Belger çalışmasında kurtuluş mücadelesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu hareketinin önemine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda da Mustafa Kemal'in ittihat ve Terakki Cemiyeti'ne muhalefeti, Alman etkisine karşıtlığı ve Enver Paşa ile kıyaslanamayacak ölçüde gerçekçi, "enerjik" ve "girişimci" kişiliğini ön plana çıkarmıştır.

Kitabın ikinci bölümü Yunan işgaline dair belgelerden oluşmaktadır. Bu belgeler, Anadolu'daki Yunan işgalinin hedefini, bu hedef doğrultusunda Yunanların İzmir ve art bölgelerde işledikleri cinayet, yıkım ve yağma faaliyetlerinin ayrıntılı dökümünü ortaya koymaktadır. Bu bölümdeki belgeler temel olarak üç kısımda toplanmıştır. Birincisi İtilaf Devletlerinin, ikincisi yabancıların, üçüncüsü de Türklerin tanıklığına ilişkin belgelerdir. İtilaf Devletlerinin Tanıklıkları başlığıyla verilen ilk kısımda "Yunanlıların İzmir'i ve İzmir'e Komşu Toprakları İşgalleri ile İlgili İtilaf Devletleri Komisyonu'nun Raporu (12 Ekim 1919)" yer almaktadır. "Yabancıların Tanıklıkları" başlığını taşıyan ikinci kısımda bir İngiliz subayının Londra'daki İslam Savunma Birliği'ne gönderdiği 21 Mayıs 1919 tarihli mektubu, Pierre Loti'nin Fransız donanmasına görevli bir subayın mektubuna atfen görüşleri, işgalden sonra bir ay İzmir'de kalıp sonra Arnavutluk'a giden Zuber Tafa adındaki bir Arnavut'un "yeminli ifadesi" ve Denizli'deki Rum ve Ermeni cemaati reislerinin Yunan işgal ve "soykırım"ını kınayan ifadeleri'ne yer verilmiştir. Üçüncü kısımda Türklerin tanıklığına konu olan olaylar ise "İzmir Civarında Gerçekleşen Şiddet Olayları" başlığıyla sunulmuştur. Burada Osmanlı askeri ve sivil makamlarına ait resmî belgeler ile bölge halkından olan bazı kimselerin tanıklığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Osmanlı resmî makamlarına ilişkin belgeler şöyledir. 17. Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa'nın Hariciye Nezareti ile Harbiye Nezareti'ne gönderdiği raporlar (20 Mayıs 1919), Osmanlı

² <https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/izmirde-halkla-konusma> (Hakimiyet-i Milliye, 13 Ekim 1925)

Jandarma Umum Komutanı Miralay Ali Kemal Bey’in İstanbul’daki Jandarma Umum Kumandanlığının dikkatine sunduğu yazı (9 Haziran 1919) ve Kaymakam Süleyman Fehmi Bey imzasıyla İzmir’deki Osmanlı Askeri Heyeti’nin Harbiye Nezareti’ne gönderdiği Rapor. Bu son raporda Yunan birliklerinin kışladaki Türk subaylarından aldıkları para ve eşyanın ayrıntılı listesi bulunmaktadır. Aydın yöresi Kuva-yı Milliye Kumandanı Şükrü Bey, yörede görevli sivil yöneticiler ve halktan kimselerin tanıklığı ile elde edilen bilgiler ise “Bergama Yöresi”, “Aydın Yöresi”, “Menderes Vadisindeki Korkunç Olaylar/Aydın-Nazilli-Denizli ”, “Menemen Yöresi” ve “Manisa Yöresi” başlıkları altında sunulmuştur.

Belger’in bu çalışması temel olarak İzmir’in işgalinin Yunanistan’ın Panhelenist hedefler doğrultusunda yürüttüğü emperyalist bir girişim olduğunu göstermektedir. Bu meyanda Yunan emperyalizmi İtilaf devletlerinin emperyalist amaçlarıyla uzlaştırılmaya çalışılmıştır. Belger’in görüşlerine temel oluşturan belge ve bilgiler, Yunan işgalinin siyasal ve toplumsal sonuçlarını ortaya koyarken Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde başlayan Türk İstiklal Harbi’nin dayandığı dinamiklere de açıklık getirmektedir.

Son olarak, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na bağlı İzmir Kalkınma Ajansı’nın, büyük zaferin 100. Yılına yakışır bir yayıncılık örneği sergilediğini belirtmek isterim. Türkiye İktisat Kongresi, Lozan Konferansı ve Cumhuriyetin ilanının 100. Yılına tesadüf eden 2023 yılında da, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının benzer yayınlara imza atmasını temenni ederim.

